

Huzurevi Bahçelerinin Yaş Dostu Tasarım Açısından İncelenmesi, Antalya-Türkiye Örneği

A Study on the Nursing Home Gardens within the scope of Age-Friendly Design, A Case of Antalya-Turkey

 Tahsin YILMAZ¹, Bensu CÜCE¹

Özet

Dünyada yaşlanma hızı dikkat çekici bir şekilde artmakta ve bu artışın sonuçlarının günlük yaşama etkileri net olarak görülmektedir. Kentlerin bu sürece hazırlıklı olması için mekanların yaş dostu tasarım yaklaşımı ile şekillendirilmesi gerekmektedir. Bu mekanların en önemli bileşenlerinden bir tanesi huzurevleridir. Bu çalışmada; Antalya şehir merkezindeki huzurevi bahçelerinin analizi, yaş dostu tasarım yaklaşımı kapsamında gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında Antalya şehir merkezindeki yedi adet huzurevinin bahçelerinde çalışmalar yapılmıştır. Bu saha çalışmalarında ölçümler ve gözlemler yapılmış ve huzurevinde kalan yaşlı bireylerle bahçe alanı ile ilgili istek ve beklentilerinin ortaya çıkarılması için görüşmeler yapılmıştır. Çalışma sonucunda çeşitli standartlar, sağlık bahçesi tasarım kriterleri, arazi çalışmaları ve görüşme formlarının sonuçlarına göre tasarım önerileri geliştirilmiştir. Yapılan görüşmeler ve arazi çalışmaları sonucu, Antalya kent merkezinde yer alan huzurevi bahçelerinin yaşlıların istek ve beklentilerini karşılamadığı gözlenmiştir. Ayrıca mevcut huzurevi bahçelerinin, estetik, fonksiyonel ve psikolojik ilkeleri göz önünde bulundurmadan, ulusal ve uluslararası tasarım standartlarına uymayacak şekilde tasarlandığı ortaya çıkmıştır. Çalışmanın sonunda çeşitli tasarım önerileri geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, Yaş dostu tasarım, Antalya

Abstract

The aging rate in the world increases remarkably and the effects of this increase in daily life are obviously seen. Cities need to be prepared for this process by shaping places with an age-friendly design approach. One of the most important places, where the elderly use, is nursing homes. In this study, the design of the nursing homes' garden in Antalya city center was analyzed within the scope of the age-friendly design approach. Field studies were conducted for seven nursing home gardens in Antalya city center. In these field studies, measurements and observations were made, and interviews were conducted with elderly individuals staying in the nursing homes to reveal their wishes and expectations regarding the garden area. As a result of the study, design suggestions were developed by using design standards, health garden design criteria, field studies, and results of the interview forms. As a result of interviews and field studies; it has been observed that the nursing home gardens in Antalya city center do not meet the needs and expectations of the elderly individuals. Besides, it has been concluded that existing nursing home gardens are designed in a way that does not comply with national and international design standards without considering aesthetic, functional, and psychological principles. At the end of the study, various design suggestions were developed.

Keywords: Ageing, Age-friendly design, Antalya,

Geliş Tarihi: 29.07.2020, Düzeltme Tarihi: 27.08.2020, Kabul Tarihi: 28.08.2020

Adres: Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

E-mail: tahsin@akdeniz.edu.tr

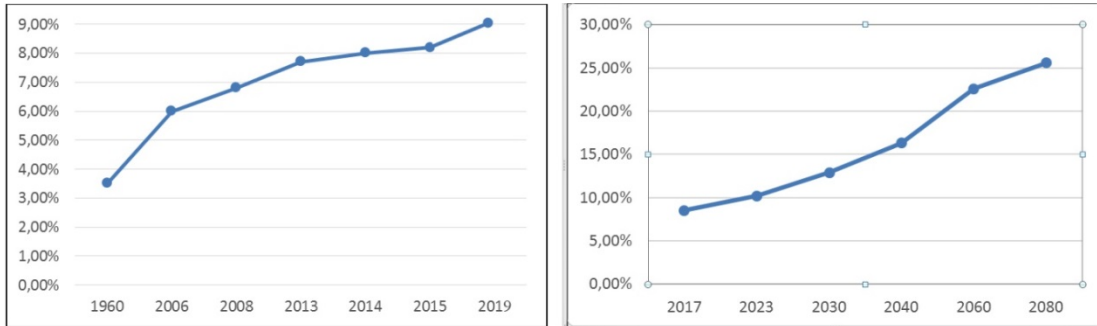
*Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda "Huzurevi Bahçelerinin Peyzaj Tasarımı Yönünden İrdelenmesi: Fethi Bayçım Huzurevi (Antalya) Örneğinde Tasarım Önerileri" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. Giriş

Yaşamın değişmez gerçeklerinden biri yaşlılık olgusudur. Yaşlılık kavramı, coğrafik yapı, kalıtsal özellikler, psikososyal ve sosyo-ekonomik şartlar, yaşam şekli, geçirilen rahatsızlıklar ve bireyin bu döneme yönelik algısı dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Yaşlılık tanımlamalarının çoğunda “kronolojik yaş” kategorisine göre 65 yaş üzeri bireyler yaşlı olarak kabul edilmektedir (Taşçı, 2010). Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği’nde ise yaşlı teriminin; sosyal, fiziksel ve moral desteğine ihtiyaç duyan, akıl ve ruh sağlığı yerinde olup, kuruluş bakımına ihtiyacı olan en az 55 yaşındaki kişileri kapsadığını belirtmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2008). Bu anlamda yaşlı tanımında kronolojik olarak ortak bir kriterden söz etmek olası değildir.

Yaşlılık; fiziksel, psikolojik ve sosyal boyutları olan bir süreçtir. Fizyolojik boyutuyla yaşlılık, kronolojik yaşla birlikte görülen değişimleri ifade ederken; psikolojik boyutuyla yaşlılık, algı, öğrenme, psikomotor, problem çözme ve kişilik özellikleri açısından insanın uyum sağlama kapasitesinin kronolojik yaş ilerledikçe değişimini ifade etmektedir. Sosyolojik açıdan yaşlılık ise bir toplumda belirli yaş grubundan beklenen davranışlar ve toplumun o gruba verdiği değerlerle ilgilidir (Er, 2009).

Günümüzde yaşlı bireylerin toplam nüfus içindeki oranı geçmiş yıllara göre artış göstermiştir (Öz, 2002). Şekil 1’de yer alan tabloda Türkiye’de 1960 yılından 2019 yılına kadar gerçekleşen yaşlı nüfus oranı artışı görülmektedir. Söz konusu verilere göre Türkiye’nin yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 1960 yılında %3,5, 2006 yılında %6,0 iken 2019 yılında ise %9,1’e yükselmiştir (TÜİK, 2019). Yaklaşık 60 yıllık bir dönemde yaşlı bireylerin toplum içerisindeki oranı yaklaşık üç katına çıkmıştır ve bu oran dramatik bir şekilde artış göstermeye devam etmektedir.

Şekil 1. Türkiye’de yıllara bağlı yaşlı nüfus oranı ve geleceğe dair öngörüler (TÜİK, 2019)

Nüfusta görülen bu değişim TÜİK tarafından gerçekleştirilen öngörülerde de göze çarpmaktadır. Yüzyılın sonuna doğru yaşlı nüfusun toplum nüfusuna oranı %25,6 seviyesine

ulaşacaktır (TÜİK, 2019). Toplumun yaşlanmasının yanında bir diğer değişim de yaşlı profiline farklılaşmasıdır. Bireyler yaşam koşullarının değişimi ile birlikte, kendi ebeveynlerinden farklı bir yaşlılık dönemi geçirebilmektedir. Bu anlamda yaşlı bireylerin kullanacağı mekanların tasarımı da süreçle bağlantılı olarak şekillenecektir. Bu sürecin en önemli bileşeni yaş dostu tasarım yaklaşımıdır. Yaşlıların bağımsızlığını, sosyal hayata katılımlarını, onurlu bir yaşam sürmelerini ve yaşlı bireylerin yaşam kalitelerini artırabilmek için aktif yaşlanmayı destekleyen, sağlık, katılım ve güvenlik koşullarını göz önünde bulunduran tasarım yaklaşımıdır (Özkan, 2020).

Yaşlanmada toplumun ve kültürün yeri önemli bir rol oynamaktadır. Geleneksel toplumlarda yaşlı bireylere duyulan saygı ve özveri daha yüksekken modernleşen toplumlarda bu durum giderek azalmaktadır (Işık, 2002). Toplumda meydana gelen modernleşme sürecinin sonucunda çekirdek aile yapısına dönüşümün gerçekleşmesi ile yaşlı bireylerin aile bireyleri ile birlikte kalmasının istenmemesi sorunu ortaya çıkmıştır. Tarih boyunca yaşanan gelişmeler ile birlikte artan yaşlı nüfusu için ise yaşam mekânı yaratma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu iki durum karşısında yaşlı bireyler toplumda giderek çözülmesi gereken bir olgu haline gelmiş ve alternatif çözüm arayışlarına girilmiştir. Bu arayışın sonucunda huzurevi, yaşlı bakım merkezleri vb. gibi kuruluşların temelleri atılmıştır (Alkan, 2008).

Huzurevi, yaşlı bakım merkezi vb. kurumlarda ikamet eden yaşlı bireylerin tüm yaşam alanlarının bu mekânlardan oluştuğu ve her geçen gün kullanan birey sayısının arttığı düşünüldüğünde mekânın taşıdığı özelliklerin önemi artmaktadır. Yaşlı bireylerin istek ihtiyaç ve beklentilerinin doğru analiz edilmesi mekanın tasarım başarısı için önemlidir. Bu bileşenler mekânın sadece fiziksel alt yapısı ile ilgili olmayıp, fonksiyonel ve estetik kurguyu da içermelidir.

Mekanların yaşlı bireyler üzerinde etkileri ve sahip olması gereken kriterlerle ilgili bilim insanları tarafından gerçekleştirilmiş birçok çalışma mevcuttur. Mekanların bireylerin psikolojileri üzerine olumlu etkileri olduğu (Kaplan ve Kaplan, 1989; Marcus ve Barnes 1995; Vapaa, 2002; Rappe ve Kivela, 2005; Marcus 2007, Serez, 2011; Güngör, 2019; Ak, 2013); dış mekanların yarattığı fonksiyonlar aracılığı ile bireylerin sağlığı üzerinde iyileşme sürelerinin hızlanması, fiziksel aktivitelerin artması, spor ve egzersiz uygulamalarına dahil olmaları, yürüme zorluklarının ortadan kalkması, demans hastalığı üzerine olumlu etkileri, sosyal yaşantıyı destekleme, uyku kalite ve sürelerinde iyileşme, stress, ağrı ve depresyonun azalması gibi iyileştirici etkileri olduğu (Eckerling, 1996; Ulrich, 1997; Ulrich 1999, Aldous 2000; Öz, 2002; Milligan ve ark., 2004; Cutler ve Kane, 2004; Sugiyama ve Thompson,

2005; Connell ve ark., 2007; Marcus, 2007; Sakıcı ve Var, 2014; Cochrane, 2015) bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuştur. Bununla birlikte iyileştirme bahçelerinin sahip olması gereken kriterlerle ilgili olarak da yine bilim insanları tarafından (Ulrich, 1999; Marcus 2007; Serez, 2011; Aksoy, 2009; Eckerling, 1996; Burnett, 1997) çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Ancak yapılan bazı çalışmalar halihazırdaki uygulamalarda çeşitli problemler olduğunu göstermektedir. Onat (2004) tarafından Ankara'da yapılan bir araştırmada; 1300 yaşlı kişi ile görüşülmüş yaşlıların neredeyse tamamına yakınının (%91,7) huzurevinde kalmayı istemedikleri belirlenmiştir. Subaşı ve Öztekin (2004) Ankara ili Çankaya ilçesinde 1055 hane üzerinde 18 yaş üzeri kişilerin yaşlı bakımı konusundaki düşüncelerini incelemek amacıyla yaptığı araştırmada; araştırmaya katılanların % 75.0'i kendilerine bakamayacak kadar yaşlanan ebeveyne çocuklarının bakması ve bakım yerinin yaşlı bireyin kendi evi olması gerektiğini belirtmişlerdir. Yaşlıların huzurevlerinde kendilerini soyutlanmış hissettikleri, yalnızlık ve tükenmişlik duygularına kapıldıkları ve ruhsal sorunlarının arttığı, kurumsal bakımdan yeme, içme, yatma ve temizlik gibi konularda memnun oldukları halde yine de kendi evlerinde kalmayı tercih ettikleri bu çalışmaların bulguları arasındadır (Bahar ve ark., 2009).

Bu anlamda Antalya'daki huzurevlerinde halihazır durumun saptanması, yaşlı bireylerle görüşmeler yapılması ve mekanların yaş dostu kapsamında değerlendirilmesi, tasarımları destekleyecek veriler içermesi bakımından önemlidir.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Çalışmada materyal olarak ulusal ve uluslararası kurum-kuruluş ve bilim insanları tarafından üretilmiş olan tasarım standartları, huzurevi bahçelerinde yapılan röleve çalışmaları ve huzurevi sakinleri ile gerçekleştirilen görüşme formları kullanılmıştır. Alan ölçümleri için bir gözlem formundan yararlanılmıştır. Söz konusu form yardımı ile her bir huzurevi için yeşil alan miktarı, sert zemin miktarı, kullanılan yapısal ve bitkisel malzemelerin özellikleri, rampa özellikleri, su ögesi varlığı ve özellikleri, çevreleme elemanları ve özellikleri, donatı elemanlarının özellikleri belirlenerek analizlere aktarılmıştır.

2.1.1. Çalışma alanı

Çalışma alanları Antalya kent merkezinde yer alan huzurevleridir. Çalışma kapsamına Antalya kent merkezinde yer alan tüm huzurevleri girmektedir. Biri yerel yönetime, altı

tanesi özel ve tüzel kişilere ait olmak üzere yedi adet (Halil Akyüz Huzurevi, Fethi Baycın Huzurevi, Özel Gülen Kalpler Huzurevi, Özel Yaşam Pınarı Huzurevi ve Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezi, Özel Hayatağacı Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezi, Özel Asmalı Konak Huzurevi ve Özel Çalığı Huzurevi) huzurevi bulunmaktadır.

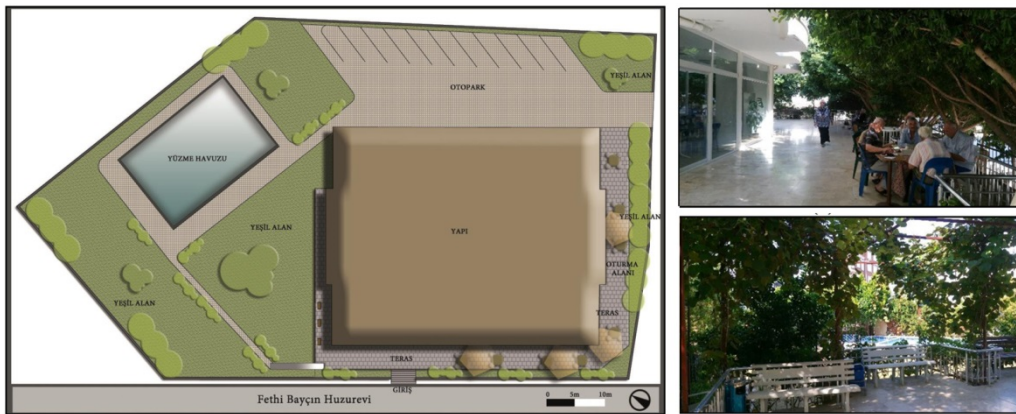
2.2. Yöntem

Çalışmanın ilk aşamasında gerekli resmi izimler alınarak Antalya kent merkezinde bulunan yedi adet huzurevinde gözlem formu kullanılarak, huzurevi bahçelerinin yapısal ve bitkisel tasarım bileşenlerine dair ölçümler yapılmıştır. Söz konusu ölçümler ilgili tasarım standartları ile karşılaştırılarak öncelikle bir uygunluk analizi gerçekleştirilmiştir. Diğer aşamada huzurevi sakinlerinden zihinsel sağlığı uygun olanlar ile yüz yüze görüşmeler yapılmış, huzurevi bahçeleri ile ilgili yaşadıkları problemleri, istek ihtiyaç ve beklentileri ortaya konulmuştur. Çalışma sonunda tüm bu bilgiler ışığında gerekli tasarım önerileri geliştirilmiştir.

3. Bulgular ve Tartışma

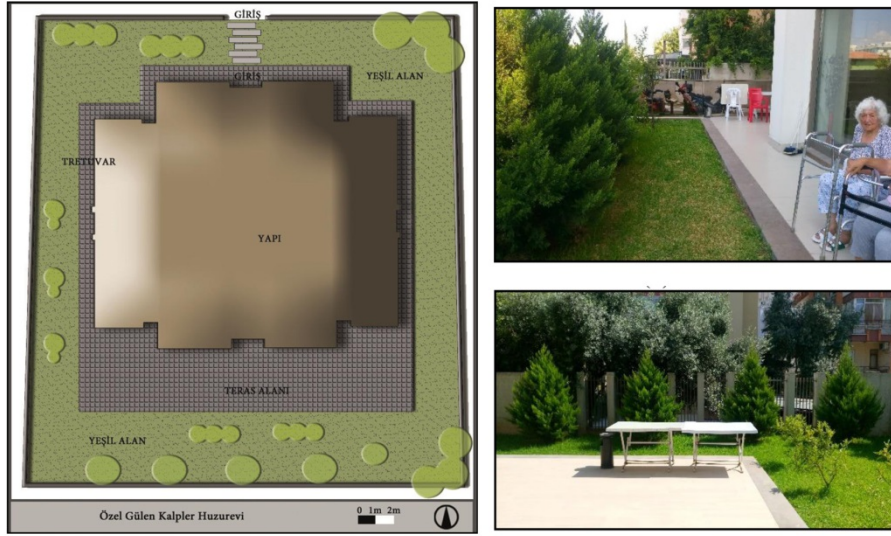
Çalışmanın ilk bulguları huzurevlerinin halihazır durumlarının sahip oldukları özelliklerdir.

Fethi Baycın Huzurevi (geçici mekan): Konyaaltı Belediyesi Hurma Mahallesi 228. Sokakta yer alan huzurevinin şehir merkezine uzaklığı 13,7 km olup 59 birey ikamet etmektedir (Şekil 2). Huzurevinde geniş bir bahçe alanı bulunmakta olup; 1136 m² yeşil alan, 1088 m² sert zemin ve 1263 m² kapalı alandan oluşmaktadır. Bahçe duvarı yüksekliği 120 cm tel örgüdür. Herhangi bir özel yürüyüş yolu bulunmamaktadır. Zemin kaplamaları mermer olarak kurgulanmıştır. Herhangi bir rampa bulunmamaktadır ve merdiven genişlikleri 360 cm'dir. Su yüzeyi bulunmaktadır.

Şekil 2. Fethi Baycın Huzurevi vaziyet planı ve görseller

Özel Gülen Kalpler Huzurevi: Bayındır Mahallesi 322. Sokakta yer almaktadır. Huzurevinin şehir merkezine uzaklığı 6 km'dir ve 68 yaşlı yaşamaktadır (Şekil 3). Huzurevinde bahçe alanı bulunmakta olup; 416,62m² si yeşil alan, 189,7 m² si sert zemin ve 363,8 m² si ise kapalı alandan oluşmaktadır. Bahçe duvarı yüksekliği 190cm'dir (140cm duvar üzeri 65 cm korkuluk). Yürüyüş yolu bulunmamaktadır. Tretuvar genişliği 90cm-120cm'dir, beton bordürlü kaydırmaz seramik kaplıdır. Bina girişinde ise beton plak taş bulunmaktadır. Döşemede işçilik problemi bulunmakta olup çeşitli kot farklılıkları oluşmuştur. Su yüzeyi bulunmamaktadır.

Şekil 3. Özel Gülen Kalpler Huzurevi vaziyet planı ve görseller

Özel Yaşam Pınarı Huzurevi: Konyaaltı Belediyesi Bayındır Mahallesi 434. Sokakta yer almaktadır (Şekil 4). Şehir merkezine uzaklığı 9,1km'dir. Huzurevinde 36 yaşlı yaşamaktadır. Huzurevinde bahçe alanı bulunmakta olup; 255,1 m² yeşil alan, 320,4 m² sert zemin ve 451 m² kapalı alandan oluşmaktadır. Bahçe duvarı yüksekliği 195cm'dir (75 cm duvar üzeri 120 cm korkuluk). Yürüyüş yolu bulunmamaktadır. Teras alanının genişliği 400 cm-250 cm ve kilit parke taş ile kaplıdır. Döşemelerde kötü işçilik kaynaklı kot farklılıkları bulunmaktadır. Bina girişinde ve bahçe girişinde rampalar yer almaktadır. Bahçe girişindeki rampa 160 cm kaygan olmayan beton malzemeden oluşturulmuş olup, bina girişindeki rampanın genişliği 100 cm'dir ve kaygan özellikte mermerle kaplıdır. Bununla birlikte mermer kaplamada bindirme yöntemi uygulanmıştır. Bina girişinde bulunan merdiven genişliği 150 cm olup kaygan özellik gösterebilen mermerle kaplıdır. Bahçede şemsiye, saksı, masa takımları bulunmakta olup su yüzeyi bulunmamaktadır..

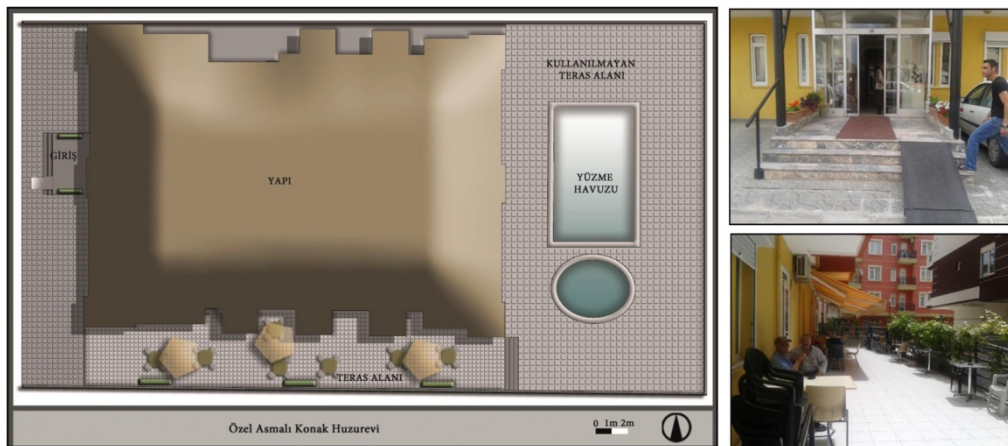
Özel Asmalı Konak Huzurevi: Toros Mahallesi 836. Sokakta yer almaktadır. Şehir merkezine uzaklığı 7,9 km'dir ve huzurevinde 96 yaşlı ikamet etmektedir (Şekil 5).

Huzurevinde bahçe alanı bulunmaktadır ancak, 464 m² sert zemin, 541 m² kapalı alandan oluşmakta olup yeşil alanı sadece saksılarda bulunan bitkiler oluşturmaktadır.

Şekil 4. Özel Yaşam Pınarı Huzurevi vaziyet planı ve görseller

Bahçe duvarı yüksekliği 120 cm olup tel örgü şeklinde oluşturulmuştur. Yürüyüş yolu bulunmamaktadır. Teras alanının genişliği 400 cm olup dış mekân fayansı ile kaplıdır. Bahçe alanında rampa bina girişinde yer almaktadır. Rampanın genişliği 80 cm olup sac malzeme kullanılmıştır. Bina girişinde bulunan merdiven genişliği 212 cm olup kaygan özellik gösterebilen mermerle kaplıdır. Bahçede şemsiye, saksı ve masa takımları bulunmaktadır. Su yüzeyi yüzme havuzu olarak vardır. Ancak yaşlıların güvenliği açısından kullanıma kapatılmıştır.

Şekil 5. Özel Asmalı Konak Huzurevi vaziyet planı ve görseller

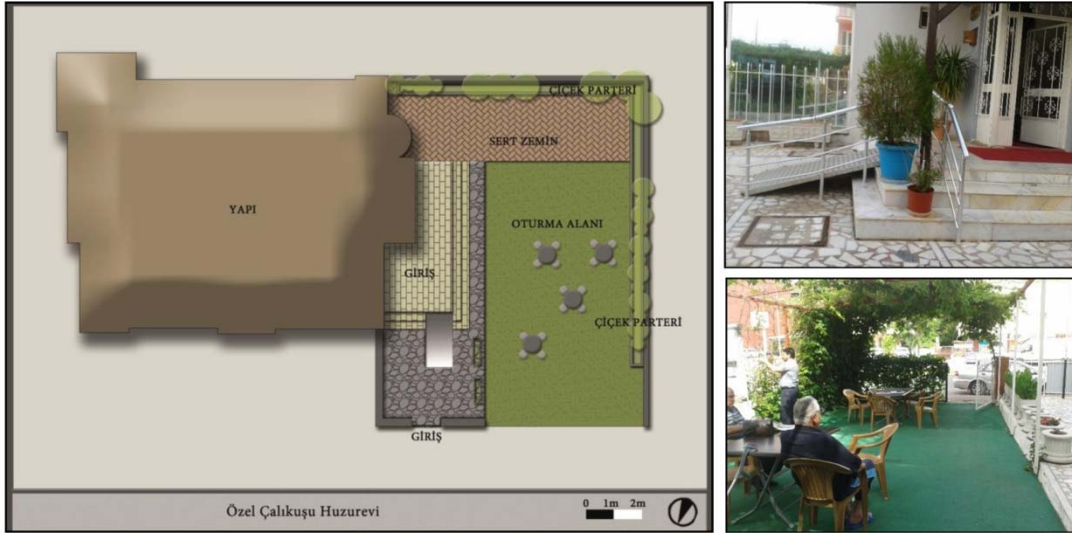
Özel Hayatağacı Huzurevi: Konyaaltı Belediyesi Arapsuyu Mahallesi 617. Sokakta yer almaktadır (Şekil 6). Şehir merkezine uzaklığı 7,8 km'dir. Huzurevinde 74 yaşlı ikamet

etmektedir. Huzurevinde bahçe alanı bulunmakta olup; 364,7 m² si yeşil alan, 476,4 m² si sert zemin ve 208 m² si ise kapalı alandan oluşmaktadır. Yürüyüş yollarının genişliği 155 cm olup kaydırmaz özellikteki karo doğal taş malzemeden oluşturulmuştur. Bahçe alanında bulunan rampa bina girişinde yer almaktadır. Genişliği; 80 cm, kaplama malzemesi andezittir. Bina girişinde bulunan merdiven genişliği 220 cm olup kaygan özellik gösterebilen mermerle kaplıdır. Bahçede şemsiye, saksı, masa takımları ve kümes bulunmaktadır. Su yüzeyi bulunmamaktadır.

Şekil 6. Özel Hayatağacı Huzurevi vaziyet planı ve görseller

Özel Çalığışu Huzurevi; Konyaaltı Belediyesi Altinkum Mahallesi 446. Sokakta yer almaktadır (Şekil 7). Şehir merkezine uzaklığı 9,4 km'dir. Huzurevinde 14 yaşlı ikamet etmektedir. Huzurevinde bahçe alanı bulunmakta olup; 9,5 m² si yeşil alan, 111,1 m² si sert zemin ve 114 m² si ise kapalı alandan oluşmaktadır. Bahçe duvarı yüksekliği 160 cm'dir. Yürüyüş yolu bulunmamaktadır. Teras alanının genişliği 400 cm ve kilit parke taş üzeri yapay çim halı ile kaplıdır. Sert zemin olarak bahçede mermer agregalı yer döşemesi, kilit parke taş, yapay çim halı bulunmaktadır. Malzemelerden mermer agregalı yer döşemesi kaygan özelliktedir. Bahçe alanında rampa bina girişinde yer almaktadır. Rampa sac malzemeden olup genişliği 100 cm ve kaydırmaz özelliktedir. Bina girişinde bulunan merdiven genişliği 300 cm olup kaygan özellikteki mermerle kaplıdır. Bahçede saksı, masa takımı ve çardak bulunmaktadır. Su yüzeyi bulunmamaktadır.

Şekil 7. Özel Çalığışu Huzurevi vazyet planı ve görseller

Antalya Büyükşehir Belediyesi Halil Akyüz Huzurevi; Döşemealtı Belediyesi Yeşilbayır Mahallesiinde yer almaktadır Şekil (8). Şehir merkezine uzaklığı 21 km'dir. Huzurevinde 35 yaşlı ikamet etmektedir. Huzurevinde bahçe alanı bulunmakta olup; 669,7 m² si yeşil alan, 1264,7 m² si sert zemin ve 493,6 m²'si ise kapalı alandan oluşmaktadır. Bahçe duvarı yüksekliği 130 cm'dir (90 cm duvar üzeri 40 cm korkuluk). Yürüyüş yollarının genişliği 180 cm, malzemesi kilit parke taştır ve kaydırmaz özelliktedir. Yürüyüş yollarıyla diğer sert zemin alanlarının kaplama malzemesi aynıdır. Bahçe alanında rampa bina girişinde yer almaktadır. Genişliği; 150 cm, kaplama malzemesi karo parke taştır. Rampada kaymayı önleyici herhangi bir kot farklılığı yaratılmamıştır. Bina girişinde bulunan merdiven genişliği 500 cm olup kaygan özellikteki granit kaplıdır. Bahçede pergola, çöp kutusu, bank ve masa takımları bulunmaktadır. Su yüzeyi süs havuzu olarak mevcuttur.

Şekil 8. Antalya Büyükşehir Belediyesi Halil Akyüz Huzurevi vazyet planı ve görseller

Huzurevlerinin fiziksel özelliklerine ilişkin değerler Çizelge 1’de ayrıntılı olarak görülebilmektedir.

Çizelge 1. Huzurevlerinin fiziksel özellikleri

	Fethi Baycın	Gülen Kalpler	Özel Yaşam Pınarı	Asmalı Konak	Özel Hayat Ağacı	Özel Çalığısu	Büyükşehir Bld.
Yaşlı Sayısı	59	68	36	96	74	14	35
Bahçe Alanı	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Bahçe Alanı	Yeşil Alan	1136	416	255	-	364	669
	Sert Zemin	1088	189	320	464	476	1264
	YA/SZ Oranı	1,04	2,19	0,79	-	0,76	0,52
	Kapalı Alan	1263	208	451	541	208	493
Bahçe Duvarı	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Yürüyüş Yolu Genişliği	Yok	Yok	Yok	Yok	155	Yok	180
Zemin Kaplama	Mermer	Beton	Kilit Parke	Fayans/Mermer	Karo Doğal Taş	Kilit Parke/Mermer	Kilit Parke
Rampa	Genişlik	-	-	100	80	80	100
	Malzeme	-	-	Mermer	Sac	Andezit	Sac
Basamak	Genişlik	360	-	150	212	220	300
	Malzeme	Mermer	-	Mermer	Mermer	Mermer	Mermer
Su Yüzeyi	Var	Yok	Yok	Var	Yok	Yok	Var

Çizelge 1 incelendiğinde bahçe alanında en fazla yeşil alan miktarı 1136,1 m² ile Fethi Baycın Huzurevinde yer almaktadır ancak aktif olarak kullanılan en büyük yeşil alan 669,7 m² ile Antalya Büyükşehir Belediyesi Halil Akyüz Huzurevi’nde yer almakta iken Özel Asmalı Konak Huzurevinde bahçe alanı bulunmamaktadır. En fazla sert zemin alanı 1274,7 m² ile Antalya Büyükşehir Belediyesi Halil Akyüz Huzurevi’nde yer almaktadır. Sert zemine oranla yeşil alan miktarının en yüksek olduğu yer 2,19 ile Özel Gülen Kalpler Huzurevinde yer almaktadır. En düşük olduğu yer 0,08 ile Özel Çalığısu Huzurevidir. Huzurevlerinin tamamında bahçe duvarı bulunmaktadır. Bahçe duvarı duvar üzeri korkuluk, sadece duvar ve tel örgü şeklinde kullanılmıştır.

Huzurevi bahçesinde yaşlı bireylerin yürüyüş yapmak için kullanabilecekleri yollar 155 cm genişliğinde Özel Hayat Ağacı Huzurevinde ve 180 cm genişliğinde Antalya Büyükşehir Belediyesinde bulunmaktadır. Diğer huzurevlerinde sadece oturma alanı olarak kullanabilecekleri teras ve tretuvar alanları yer almaktadır. Huzurevlerinde kaplama malzemesi olarak mermer, kilit parke taş, beton bordürlü kaydırmaz seramik, beton plak taş, dış mekân fayansı, karo doğal taş ve çim halı kullanılmıştır. Mermer kaygan özellikte iken diğer malzemeler kaydırmaz niteliktedir. Ancak malzemelerin önemli birçoğunun uygulamasında kalitesiz işçilik göze çarpmaktadır ve tehlikeli kot farklılıkları bulunmaktadır.

Özel Gülen Kalpler Huzurevi dışında tüm huzurevlerinde rampa bulunmaktadır. Rampalarda kullanılan malzemeler; sac, mermer, karo parke taş, andezit ve betondur.

Kullanılan malzemeler engellilerin iniş çıkışını kolaylaştıracak şekilde uygulanmamıştır Rampa genişliği ve eğimi sadece Antalya Büyükşehir Belediyesi Halil Akyüz Huzurevinde standartlara uygundur.

Huzurevlerinde bahçe mobilyası olarak bank, şemsiye, çöp kutusu, saksı, pergola ve kümes kullanılmıştır. Huzurevlerinin genelinde kullanılan mobilyaların çoğu estetik ve fonksiyonel nitelikler dikkate alınmadan alınıp yerleştirilmiştir.

Çalışmanın bir sonraki aşamasında huzurevi sakinleri ile karşılıklı görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde zihinsel yeterlilikleri bulunan 65 bireyle huzurevi bahçelerinin halihazır durumları, bahçe kullanım desenleri, yaşanan problemler, istek ihtiyaç ve beklentileri üzerine veriler toplanmıştır.

Veriler analiz edildiğinde yaşlıların neredeyse tamamının mevsimlerden bağımsız olarak bahçe alanını en az 1-2 saat süresince kullandıkları, yaklaşık %15 oranında ise bahçe alanını tüm gün kullandıkları anlaşılmaktadır. Bahçe alanını kullanma amaçlarına bakıldığında tercih edilen ilk 3 amacın temiz hava almak için (26%), dinlenmek için (23%) ve diğer bireylerle sohbet etmek için (15%) olduğu görülmektedir.

Huzurevi sakinlerinin bahçe kullanım saatleri, iklimle bağlantılı olarak şekillenmektedir. İlkbahar, yaz ve sonbahar aylarında sabah erken ve akşam saatlerinde yoğunlaşan kullanım deseni, kış mevsiminde öğle saatlerinde yoğunlaşmaktadır.

Huzurevlerinin mevcut durum özellikleri ile ilgili memnuniyetlerini ölçmek için huzurevi sakinlerine bahçe alanının çeşitli özellikleri için puanlama yapmaları istenmiştir. Buna göre en yüksek memnuniyet puanlarını “aydınlatmaların yeterli olması” ve “oturma birimlerinin uygunluğu” seçenekleri alırken, en düşük memnuniyet puanlarını “gölge etkisi yaratmayan bitkiler” ve “su yüzeylerinin bakım, güvenlik ve estetik özellikleri” almıştır.

Görüşme yapılan bireylere bahçe alanını kullandıktan sonra nasıl hissettikleri sorulmuş ve hiçbir şey hissetmediği söyleyen bir birey ve bahçe alanını kullanmadığını belirten iki birey dışındaki bütün katılımcılar olumlu duygular hissettiklerini belirtirken, hisleri en fazla tanımlayan ilk üç betimleme “rahatlamış”, “huzurlu” ve “iyi” olmuştur. Bahçe alanının eksik ve zayıf yönlerinin neler olduğu hakkındaki soruya gelen yanıtlar ise genellikle bitkisel tasarımla ilgili olmuştur. Yeşil alan miktarının yetersizliği, tür çeşitliliğinin az olması, çiçek bulunmaması, meyve ağacı bulunmaması, ağaç gölgesi eksikliği ve yeşil alanların bakımsız olması en önde gelen yanıtlar olmuştur.

4. Sonuçlar

Yaşlanma süreci hızla devam eden dünyada huzurevi ve bakımevi gibi merkezlere olan ihtiyaç da aynı oranda artış gösterecektir. Bu nedenle söz konusu alanların bilimsel veriler çerçevesinde ve kullanıcıların beklentileri dahilinde tasarlanmaları gerekmektedir.

Çalışma sonunda; Antalya’da bulunan huzurevlerinden tamamında bahçe alanı bulunmakta iken sadece Asmalı Konak Huzurevi’nin bahçe alanı bulunmakla beraber yeşil alan bulunmayıp tamamen sert zeminle kaplı durumdadır. Huzurevi sakinleri, yapılan görüşmelerde bahçedeki yeşil alanların önemine vurgu yapmaktadır. Bu anlamda huzurevlerinin yer seçim aşamasında bahçe alanı/yeşil alan varlığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Alanlarda yapılan gözlemlerde bazı zeminlerde özellikle ıslak olduğu durumda kaygan bir özellik taşıyabilecek mermer gibi yapısal öğelerin olduğu anlaşılmıştır. Fethi Bayçın ve Asmalı Konak Huzurevlerinde bu durum göze çarpmaktadır. Özellikle belli bir yaşın üzerindeki bireylerde düşmenin çok önemli sağlık problemleri yaratabileceği göz önünde bulundurulduğunda malzeme seçimi ve uygulama tipinin önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca zemin uygulamalarında işçilik kalitesi de bir başka bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle küçük kot farkları bireylerin takılıp sendelemelerine veya düşmelerine neden olabilmekte ve geri dönülmez sorunlara yol açabilmektedir. Bu anlamda malzeme seçiminin yanında uygulama kalitesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Söz konusu uygulamalar rampalar ve basamaklar için de geçerlidir, eğim oranı düşük olsa dahi rampalarda malzeme seçimi ve uygulaması dikkatle gerçekleştirilmeli, merdivenlerde gerekli kaymayı ve takılmayı önleyici uygulamalar gerçekleştirilmelidir. Dış mekanda Gülen Kalpler huzurevi dışındaki bütün huzurevlerinde merdiven bulunmakta ve tamamında mermer malzeme kullanıldığı görülmektedir. Malzemelerin kaymayı engelleyerek uygulamalarla desteklenmesi veya uygun malzemelerle yenilenmesi doğru olacaktır.

Huzurevi bahçelerinde su ögesi seçimi ve uygulaması da dikkatle yapılması gereken bir konudur. Bahçede su ögesi bulunması memnuniyetle karşılanırken, özellikle yakın çevresini ıslatma potansiyeli bulunan su öğelerinden kaçınılması önemlidir. Huzurevlerinden Fethi Bayçın ve Asmalı Konak Huzurevlerinde su ögesi bulunmasına rağmen kullanılmadığı görülmektedir. Ayrıca Halil Akyüz huzurevi yöneticileri ile yapılan görüşmelerde bazı huzurevi sakinlerinin süs havuzlarına ayaklarını soktukları ve bu nedenle çeşitli problemlerin yaşanma potansiyeli bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Huzurevi bahçelerinde bahçe işleri ile ilgilenen görevliler bulunmamakta veya yetersiz kalmaktadır. Bu anlamda bitki türü seçimi ve uygulama tercihlerinde dikkat edilmesi hem estetik görünümün sürdürülebilir olması hem de bakım maliyetlerinin düşürülmesi açısından önemli olacaktır. Ayrıca yapılan görüşmelerde birçok huzurevi sakininin bitkilerle ilgilenmeyi hobi olarak tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bitkisel tasarım kurgusu, aynı zamanda yaşlı bireyler için bir faaliyet olarak da değerlendirilmelidir. Bitkilerle ilgili bir diğer bir bileşen de gölge etkisi yaratabilmeleridir. Özellikle sıcaklığın yoğun olarak hissedildiği dönemde ağaçların gölgesinden faydalanılması huzurevi sakinleri tarafından tercih edilmektedir.

Mevsimlerin değişen hava koşullarına bağlı olarak, yaşlı bireylerin bahçe kullanım saatlerinin değişiklik gösterdiği görülmektedir. Bu durum bahçenin her mevsim konforlu ve etkin kullanılabilmesi için çözüm önerileri getirmenin gerekliliğini göstermektedir. Özellikle Antalya gibi uç iklim değerlerine sahip kentlerde biyo-iklimsel konfor yaratılabilmesi için gerekli yapısal ve bitkisel çözümler uygun olacaktır.

Yaşlı bireylerin bahçe kullanım amaçlarına verdikleri cevaplar doğrultusunda; önemli bir çoğunluğun bahçe alanını; temiz hava almak, dinlenmek, sohbet etmek, kitap-gazete okumak gibi daha pasif aktiviteler için tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum tasarımda göz önünde bulundurulmalı ve gerekli durumlarda aktif ve pasif aktivitelerin birbirinden mesafeli olarak kurgulanması yolu tercih edilmelidir.

Huzurevi bahçesi tasarımlarında bireylerin istek ihtiyaç ve beklentileri haricinde, özellikle onları fiziksel ve zihinsel olarak destekleyecek fonksiyonlara yer verilmesi gerekmektedir. Belli bir yaşın üzerinde karşılaşılma sıklığı artan alzheimer ve demans gibi zihinsel hastalıklara ve fiziksel olarak sağlıklarının korunması için harekete olanak sağlayan mekan ve fonksiyonların alanda bulunması, teşvik edici olmaları anlamında önemli ve gereklidir.

Bir mekanın fiziksel olarak standartlara uygun tasarlanması ve gerekli fonksiyonları içermesi o mekanın başarılı bir tasarıma sahip olduğu anlamını taşımaz. Bunun yanında mekan estetik olarak da çevresine katkı koymalıdır. Huzurevi tasarımlarında da bu konu göz önünde bulundurularak bütüncül bir tasarım yaklaşımında bulunulması uygun olacaktır.

Kaynaklar

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2008). Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği.
- Ak, M.K. (2013). *Visual quality assessment methods in landscape architecture studies*. Advances in Landscape Architecture. IntechOpen ISBN: 978-953-51-1167-2.
- Aksoy, Y. (2009). Hastane bahçelerinin peyzaj tasarım ilkeleri açısından incelenmesi, *Dizayn Konstrüksiyon Dergisi*, 25(282), 85-91.
- Aldous, D. E. (2000). Perspectives on horticultural therapy in Australia. *International Human Issues in Horticulture*, 10(1), 18-23.
- Alkan, M. (2008). *Kullanıcı faktörlerinin huzurevi tasarımına etkisinin incelenmesi*, YTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Bahar, G., Bahar, A., & Savaş, H.A. (2009). Yaşlılık ve yaşlılara sunulan sosyal hizmetler, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 89-92.
- Burnett, J. D. (1997). *Therapeutic effects of landscape architecture*. New York:Wiley.
- Cochrane, T. G. (2015). *Gardens that care: Planning outdoor environments for people with dementia*, Alzheimer's Australia SA Inc.
- Connell, B. R. Sanford, J. A., & Lewis, D. (2007). *Therapeutic effects of an outdoor activity program on nursing home residents with dementia*, Haworth Press.
- Cutler, L.J., & Kane, R.A. (2004). Practical strategies to transform nursing home environments: toward better quality of life, Manual.
- Eckerling, M. (1996). Guidelines for designing healing gardens. *Journal of Therapeutic Horticulture*, 8, 335-347.
- Er, D. (2009). Psikososyal açıdan yaşlılık. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4 (11), 131-144.
- Güngör, S. (2019). Yaşlı bireyler açısından peyzaj tasarımının Konya Japon Parkı örneğinde incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 29, 54-62.
- Işık, C. (2002). *Huzurevinde yaşlılık, İzmir Büyükşehir Belediyesi Zübeyde Hanım Huzurevi örneğinde*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İzmir.
- Kaplan R., & Kaplan S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge University Press.
- Marcus, C. C. (2007). Healing gardens in hospitals, *Interdisciplinary Design and Research*, 1(1), 1-27.

- Marcus, C. C. & Barnes, M. (1995). *Gardens in healthcare facilities: Uses, therapeutic benefits, and design recommendations*, The Center for Health Design Press.
- Milligan, C., Gatrell, A., & Bingley, A. (2004). 'Cultivating health': Therapeutic landscapes and older people in Northern England, *Social Science & Medicine*, 58(9)s:1781-1793.
- Onat, Ü. (2004). *Yaşlanma ve sosyal hizmet. Yaşlılık gerçeği*. H.Ü. Hastaneleri Basımevi.
- Öz, F. (2002). Yaşamın son evresi: Yaşlılık. Psikososyal açıdan gözden geçirme, *Kriz Dergisi*, 10(2), 17-28.
- Özkan, G. (2020). *Yaşlıların park kullanım tercihlerinin belirlenmesi, Antalya kenti örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Antalya.
- Rappe, E., & Kivela, S. (2005). *Effects of garden visits on long-term care residents as related to depression*, Research Report, 15(2), 298-303.
- Sakıcı, Ç., & Var, M. (2014). Ruh ve sinir hastalıkları hastane bahçelerinin (açık alan terapi üniteleri) düzenlenmesi kriterleri, *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 14(1), 101-102.
- Serez, A. (2011). *Tarihsel süreç içinde sağlık bahçeleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı. İstanbul.
- Sugiyama, T., & Thompson, C. W. (2005). *Environmental support for outdoor activities and older people's quality of life*, The Haworth Press.
- Taşçı F. (2010). Yaşlılara yönelik sosyal politikalar: İsveç, Almanya, İngiltere ve İtalya örnekleri. *Çalışma ve Toplum*, 1, 175- 202.
- TÜİK (2019). Nüfus İstatistikleri. www.tuik.gov.tr
- Ulrich, R. S. (1997). A theory of supportive design for healthcare facilities, *Journal of Healthcare Design*, 9, 3-7.
- Ulrich, R. S. (1999). *Effects of gardens on health outcomes, healing gardens, therapeutic benefits and design recommendations*, John Wiley and Sons.
- Vapaa, A. G. (2002). *Healing gardens: Creating places for restoration, meditation, and sanctuary*, Virginia Polytechnic Institute and State University College of Architecture and Urban Studies Master's of Landscape Architecture Master Thesis, Virginia.